

ŻANETA STELTER

Institut Psychologii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań
Institute of Psychology, Adam Mickiewicz University, Poznań
e-mail: zstelter@amu.edu.pl

Satysfakcja małżeńska rodziców dziecka z niepełnosprawnością intelektualną

Marital satisfaction of parents of a child with intellectual disability

Abstract. The paper presents the research aimed at determining the factors affecting the sense of marital satisfaction of parents of a child with intellectual disability. Special attention has been paid to the way in which the parental role is understood as well as to the parents' description of their child. The research has involved 165 mothers and fathers of children with intellectual disability, aged 23–76. The following methods have been used: the Questionnaire of a Well-matched Couple (KDM-2), the Questionnaire My Child (KMD) and the Questionnaire of Fulfilling the Parental Role towards a Child with Intellectual Disability (KRRR). The results show that approval of the parental role and a positive way in which the parents describe their child belong to the factors supporting the parents' marital satisfaction.

Key words: marital satisfaction, parenthood, child with intellectual disability

Słowa kluczowe: satysfakcja małżeńska, rodzicielstwo, dziecko niepełnosprawne intelektualnie

WPROWADZENIE

Rola małżonka wraz z rolą rodzica oraz jakość ich pełnienia są istotnymi moderatorami jakości życia w okresie dorosłości (Rostowska, 2006). Doniosłość tych ról w rozwoju jednostki podkreślają Robert J. Havighurst (1981), Daniel J. Levinson (1986), Erik H. Erikson (2004), a na gruncie psychologii rozwoju rodzinny Evelyn M. Duvall (1971).

Małżeństwo, ze względu na wielopłaszczyznowość i wszechstronność relacji między żoną i mężem, stwarza współmałżonkom korzystny kontekst zmian rozwojowych, stanowi wspólnotę, w której razem realizują oni wytyczone cele i afirmują określone wartości. Dla wielu małżonków jednym z ważniejszych celów małżeństwa, a zarazem kluczową wartością, jest rodzicielstwo (Gawlina, 2004; Śledzianowski, 2008; Tysza, 2002). Wspól-

ne doświadczanie przez kobietę i mężczyznę rodzicielstwa integruje związek i jest inspiracją do działań na rzecz partnerstwa i rodziny (Bragiel, Kawula, 2009). Podjęcie roli matki/ojca stanowi także ważny moderator relacji żona-mąż (Plopa, 2005). Przejście do rodzicielstwa wprowadza w relacje małżeńskie konieczność wypracowania nowego poziomu równowagi, a zadania stojące przed małżonkami mogą okresowo pogarszać wzajemne stosunki. Rola matki czy ojca nie może jednak w sposób trwały zdominować ról małżeńskich, gdyż satysfakcjonujące kontakty ze współmałżonkiem stanowią niezbędne zasoby do radzenia sobie z trudami rodzicielstwa i mają znaczący wpływ na rozwój dziecka (Caldera, Lindsey, 2006).

Związek między rodzicielstwem a jakością relacji małżeńskich wydaje się szczególnie ważny, gdy rodzina jest zmuszona radzić

sobie z chorobą czy niepełnosprawnością potomka. Bardzo trudno w sposób jednoznaczny odpowiedzieć na pytanie, czy dziecko z ograniczoną sprawnością intelektualną destabilizuje rodzinę i przyczynia się do jej rozpadu, czy przeciwnie – spaja i wzmacnia system rodzinny. Wpływ narodzin dziecka, a w szczególności dziecka niepełnosprawnego, na jakość związku małżeńskiego i funkcjonowanie dorosłych w rolach rodzicielskich zależy w dużej mierze od tego, jaki był ten związek przed tymi narodzinami. Jakość związku małżeńskiego stanowi bowiem jeden z ważniejszych czynników różnicujących funkcjonowanie dorosłych w rolach matki i ojca, a tym samym oddziałuje na funkcjonowanie całego systemu rodzinnego (Belsky, 1984; Plopa, 2008).

Wyniki badań dotyczących wpływu niepełnosprawności intelektualnej dziecka na związek małżeński jego rodziców nie są jednoznaczne i wskazują zarówno negatywny (np. Hodapp, 2007), pozytywny (np. Raghavan i in., 1999), jak i neutralny (Eddy, Walker, 1999) wpływ ograniczonej sprawności umysłowej dziecka na relacje małżeńskie opiekunów.

Badacze podkreślają fakt, że dziecko niepełnosprawne może zakłócać relacje między rodzicami ze względu na kilka czynników: nierówny podział obowiązków wynikających z opieki nad dzieckiem, brak czasu wolnego, skutki długoterminowego obciążenia sytuacjami trudnymi i chroniczny stres spowodowany niepokojem o zdrowie dziecka (Taaniła i in., 1996; Friedrich, Friedrich, 1981). Rodzice dzieci z ograniczeniami rozwoju doznają zwiększonego poziomu stresu, prezentują niski poziom satysfakcji seksualnej i małżeńskiej (Friedrich, Friedrich, 1981) oraz doświadczają kryzysów w związku (Hodapp, 2007; Wymbs i in., 2008).

Autorzy sygnalizujący poprawę relacji małżeńskich ze względu na posiadanie dziecka niepełnosprawnego intelektualnie (np. Raghavan i in., 1999) stwierdzają, że dziecko z niepełnosprawnością sprawia, iż rodzice, wspierając się w trudnościach wynikających z opieki nad chorym potomkiem, lepiej się rozumieją i w sposób sprawiedliwy starają się dzielić obowiązkami. Z kolei Linda Eddy

i Alexis Walker (1999), na podstawie wyników badań dotyczących wpływu chronicznie chorego dziecka na jakość małżeństwa rodziców, stwierdziły, że opinie na temat jakości związku w grupie rodziców dzieci chorych nie różniły się znacząco od opinii rodziców dzieci zdrowych, a fakt posiadania dziecka chorego może mieć neutralne znaczenie i nie musi negatywnie wpływać na relacje pomiędzy jego rodzicami.

Podobne wyniki uzyskali badacze zajmujący się problemem rozwodów i separacji wśród rodzin wychowujących dziecko z niepełnosprawnością intelektualną. Niektóre badania pokazują, że rodzice dzieci z ograniczoną sprawnością umysłową są bardziej narażeni na rozwód bądź separację niż rodzice dzieci zdrowych (Hodapp, 2007; Witt i in., 2003; Wymbs i in., 2008), inne natomiast nie wykazały, że wychowywanie dziecka z ograniczoną sprawnością intelektualną zwiększa ryzyko rozwodu jego rodziców (Josech, Smith, 1997; Urbano, Hodapp, 2007).

Wśród badań dotyczących wpływu niepełnosprawności intelektualnej dziecka na jakość związku jego rodziców znajdujemy także takie, które wskazują czynniki moderujące pozytywne bądź negatywne konsekwencje rodzicielstwa wobec dziecka upośledzonego. Są to między innymi: dochody rodziny (Willoughby, Glidden, 1995), wykształcenie matki i ojca, aktywność zawodowa rodziców, ich umiejętności radzenia sobie z problemami (Luescher i in., 1999), religijność (Parker i in., 2011), dostępność wsparcia społecznego i pomocy instytucjonalnej (Szluz, 2007), poziom niepełnosprawności intelektualnej dziecka oraz problemy z zachowaniem dziecka (Hartley i in., 2011; Tibosch, 2008; Upadhyay, Singh, 2009).

PROBLEM

Celem prezentowanych badań była nie tyle odpowiedź na pytanie, czy dziecko niepełnosprawne intelektualnie wpływa na relacje małżeńskie swoich rodziców, ile wskazanie czynników, które mogą mieć znaczący wpływ na